

ANALIZA I PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA

OSOBA SA INVALIDITETOM U SAOBRAĆAJU U BIJELOM POLJU I BERANAMA

www.mmne.me

NVO Multimedijski
Montenegro

Ministarstvo
kapitalnih investicija

Bijelo Polje, Maj, 2022.

SADRŽAJ

UVOD

1. PRISTUPAČNOST OSOBA SA INVALIDITETOM U SAOBRAĆAJU	04
1.1. Opis problema	05
1.2 Zakon o pristupačnosti OSI u saobraćaju u Crnoj Gori	06
2. ANALIZA POSTOJEĆE SITUACIJE U BIJELOM POLJU	07
3. ANALIZA POSTOJEĆE SITUACIJE PRISTUPAČNOSTI OSOBA SA INVALIDITETOM U BERANAMA	25
4. PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE USLOVA PRISTUPAČNOSTI OSI U SAOBRAĆAJU	40
4.1. Glavni predlog aktivnosti	43
4.2. Prijedlog univerzalnog dizajna za pristupačnosti objektima	45
4.3. Rezime rješenja	46
4.4. Prijedlog po pitanju obezbijedenja taxi vozila prilagođena OSI	46
4.5. Prijedlog po pitanju postavljanja taktilnih staza	47
5. PRIJEDLOG DOPRINOSA NEVLADINIH ORGANIZACIJA U RJEŠAVANJU PROBLEMA	47

UVOD

Invaliditet je dio ljudskog bića. Skoro svako će privremeno ili trajno doživjeti invaliditet u nekom trenutku svog života. Više od milijardu ljudi – oko 15% globalne populacije – trenutno ima invaliditet, a ovaj broj se povećava djelimično zbog starenja stanovništva i povećanja prevalencije nezaraznih bolesti.

Invalidnost je rezultat interakcije između pojedinaca sa zdravstvenim stanjem, kao što su cerebralna paraliza, Daunov sindrom i depresija, sa ličnim faktorima i faktorima okoline, uključujući negativne stavove, nepristupačan prevoz i javne zgrade, i ograničenu društvenu podršku.

Okruženje osobe ima ogroman uticaj na iskustvo i obim invaliditeta. Nepristupačna okruženja stvaraju barijere koje često ometaju puno i efektivno učešće osoba sa invaliditetom u društvu na ravnopravnoj osnovi sa drugima. Napredak u poboljšanju društvenog učešća može se postići rješavanjem ovih prepreka i omogućavanjem osoba sa invaliditetom u njihovom svakodnevnom životu.

Uprkos svim naporima, osobe sa invaliditetom su i dalje u većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti od osoba bez invaliditeta. Pristup zdravstvenoj zaštiti, doživotnom učenju, zapošljavanju i slobodnom vremenu i dalje je težak, učešće u političkom životu je ograničeno, a osobe sa invaliditetom su i dalje diskriminirane. Nemoguće je učestvovati u društvu na ravnopravnoj osnovi sa drugima kada vaše okruženje – fizičko ili virtuelno – nije dostupno.

Danas, zahvaljujući čvrstom pravnom okviru EU (npr. Evropski zakon o pristupačnosti, Direktiva o pristupačnosti veba, prava putnika), osobe sa invaliditetom imaju bolji pristup prevozu, zgradama, papirnim i onlajn informacijama, audio-vizuelnim medijima i komunikacijama, uključujući elektronske, kao i na druge proizvode i usluge.

Ipak, mnoge oblasti još uvek nisu obuhvaćene pravilima EU, a postoje i razlike u pristupačnosti zgrada, javnih prostora i nekih vidova transporta. Nedostupne informacije i usluge mogu dovesti do izolacije osoba sa invaliditetom.

Iz ovih navedenih razloga u nastavku predstavljamo kompletnu analizu pristupačnosti objekata i saobraćaja u Beranama i Bijelom Polju i na osnovu toga predlog za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom kada je pristupačnost u saobraćaju u pitanju.

1. PRISTUPAČNOST OSOBA SA INVALIDITETOM U SAOBRAĆAJU

Biti OSI, a učesnik/ca u saobraćaju, bilo da ste vozač, stranka u taksi vozilu ili pješak na ulici, veoma je, izazovno, odgovorno, a katkad i rizično u odnosu na trenutno stanje u saobraćaju kod nas. Kad odlučite da krenete samostalno izvan vašeg doma, najprije vam se pojavi osjećaj neravnopravnosti i nejednakosti u odnosu na ostale građane i građanke, jer su gotovo sva sredstva javnog prevoza ali i pristupačnost objekata i javnih institucija, u većoj ili manjoj mjeri nepristupačna za OSI.

Dakle, pristupačnost javnog saobraćaja podrazumijeva pristupačna sredstva javnog prevoza, pristupačne objekte, autobuske i željezničke stanice, aerodrome, luke, saobraćajnice i druge javne prostore koji su namijenjeni saobraćaju, informacije o prevoznim sredstvima i linijama, informaciono-komunikacione tehnologije koje pružaju i omogućavaju korišćenje usluge saobraćaja.

Pristupačnost objekata i servisa OSI u smislu ove studije smatra se prilagođenost javnih objekata i površina licima sa smanjenom pokretljivošću, dok pristupačnost servisa OSI podrazumijeva dostupnost informacija i servisa osobama sa fizičkim invaliditetom koji utiče na prijem i obradu podataka/informacija i stoga podrazumijeva prilagođenost. Prema Pravilniku o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom koji se odnosi na objekte u javnoj upotrebi, stambene i stambeno-poslovne objekte, ovi prostori moraju biti prilagođeni za korisnike pomagala: bijeli štap, pas vodič, invalidska kolica, štap, štake, hodalica. Objekti u javnoj upotrebi, stambeni i stambeno-poslovni objekti u smislu ovog Pravilnika su: objekti trgovačke, ugostiteljske i/ili turističke namjene (robne kuće, tržni centri, kafane, turistički informativni centri, itd.); objekti poštanske i/ili telekomunikacione namjene (poštanska sala, telekomunikacioni centri, itd.); objekti za pružanje finansijskih usluga (banke i sl.); objekti zakonodavne, sudske, izvršne, upravne i druge namjene (Vlada Crne Gore; Skupština Crne Gore; organi sudske vlasti; organi državne i lokalne uprave i sl.); objekti zdravstvene, rehabilitacione, socijalne i dječje zaštite (zdravstvene ustanove, apoteke, ambulante, bolnice, domovi zdravlja, lječilišna plaža, domovi za stare, narodne kuhinje, itd.); objekti u kojima često borave lica sa invaliditetom (objekti u kojima se nalaze poslovne prostorije saveza, društava i/ili udruženja lica sa invaliditetom; ustanova za vaspitanje i obrazovanje lica sa invaliditetom; ustanova za rehabilitaciju; ustanova za smještaj lica sa invaliditetom i sl.); objekti vaspitne i obrazovne namjene (dječji vrtić; škola, visoko-obrazovna institucija; učenički i studentski dom, itd.); objekti kulturne namjene (biblioteke; kulturni centri; muzeji, galerije, izložbene prostore, bioskopi, pozorišta itd.); objekti saobraćajne namjene (aerodrom; autobuska i željeznička stanica; stajališta, benzinske pumpe itd.); objekti sportsko - rekreacione namjene (sportski tereni i sl.); objekti zabavne namjene (zabavni park; zoološki i botanički vrt i sl.); objekti vjerske namjene (obredna dvorana; vjerski i dobrotvorni centar); objekti za izvršavanje krivičnih sankcija (zatvor; vaspitni zavod i sl.); prostori i površine javne namjene (pješački trg, ulica, staza u parku, dječjem igralištu i na šetalištu; pješački prolaz, pasarela i pješački most;

ulični prelaz i sl.); objekti ostale namjene (sajamski i izložbeni centar; javni WC; objekat u kome je obavezno izvođenje četiri ili više WC jedinica za javnu upotrebu; kapela, mrtvačnica i krematorijum; javno sklonište i sl.). Ovaj Pravilnik dalje propisuje uslove za taktilne površine, rampe, stepeništa, liftove, platforme, ulazne prostore, hodnike, toalete, kupatila, kuhinje, sobe, učionice, radne prostore, stanove, kafane i restorane, tuš kabine, kabine za presvlačenje, glasačke kabine, ulaze u vodu na plažama i bazenima, mjesta u gledalištima, telefone i bankomate, električnih instalacija, kvaka na vratima i prozorima, šaltere, pultove, stajališta i perona, parking mjesta, javne pješačke površine, semafore, pješačke prelaze, pješačka ostrva, raskrsnice, itd.

1.1. Opis problema

Saobraćaj je dio svakodnevnog života, i povećanje bezbjednog učestvovanja u saobraćaju je od ključne važnosti za unaprjeđenje kvaliteta života građana. Zaštita lica sa invaliditetom je jedan od važnih elemenata društveno-razvojne, ekonomske i prije svega socijalne politike uopšte, pri čemu treba afirmisati razvoj zaštite osoba s invaliditetom u okvirima moderne, pluralne socijalne politike, imajući u vidu osobu s invaliditetom kao pojedinca, ličnost sa svim opštim i specifičnim potrebama. Što se tiče sektora saobraćaja, jako je bitno posvetiti pažnju za povećanje nivoa učešća osoba s invaliditetom u istom. Jedan od važnih segmenata položaja osoba sa invaliditetom u društvenoj zajednici odnosi se na pravo za bezbjedno učešće u saobraćaju, kao i lakši i efikasniji pristup sadržajima od javnog interesa.

Pristupačnost i dostupnost javnog saobraćaja i usluga je jedno od osnovnih prava osoba sa invaliditetom, garantovano međunarodnim, i domaćim propisima. Pristupačnost saobraćaja obuhvata više segmenata: pristupačnost svih sredstava javnog prevoza, pristupačnost objekata u službi saobraćaja (stanice, aerodromi, luke...), potom javnih površina i prostora (trotoari, raskrsnice, stajališta, peroni, pristaništa, odnosno obale). Ono se tretira na istoj ravni garancija kao što je pristupačnost fizičkog okruženja, informacija, komunikacija i tehnologija. Stepem ostvarivanja prava osoba sa invaliditetom u oblasti javnog saobraćaja, zavisi od pristupačnosti okruženja, dok aktivnosti i vidljivost OSI u društvu zavisi od nivoa pristupačnosti prevoznih sredstava i usluga u oblasti saobraćaja.

Dodatan problem u ovoj oblasti predstavlja stepen informisanosti o pravima osoba sa invaliditetom na slobodno i bezbjedno kretanje, pa se tako često dešava da i u situacijama kada su omogućena ostvarenja prava OSI (postojanje ravnih površina, pristupačnih saobraćajnica, predviđena parking mjesta za osobe sa invaliditetom), OSI ne mogu ostvariti svoja prava, jer im se ista krše od strane drugih učesnika u saobraćaju. Nemogućnost uspostavljanja adekvatne komunikacije između OSI pružalaca usluga u oblasti javnog saobraćaja, su svakodnevni problemi osoba sa invaliditetom. Pružaoci usluga u oblasti javnog saobraćaja nijesu dovoljno edukovani o načinima pružanja adekvatne podrške i asistencije osobama sa invaliditetom (neispravno rukovanje pomagalima, neadekvatna asistencija prilikom ulaska i izlaska iz prevoznog sredstva, i sl.).

Da bi lica sa invaliditetom bila uključena u tokove saobraćaja, prije svega treba da se radi na podizanju nivoa svijesti ostalih građana, da su oni takođe ravnopravni građani i učesnici, u svim oblicima privrednog i društvenog života. Kao glavni problem prepoznaje se nedovoljna osviještenost društva u cjelini, pri čemu se može uzeti kao glavni uzrok nedostatak javnih kampanja, kao i aktivnosti javnog zagovaranja i medijske podrške. Saradnjom sa NVO i finansiranjem projekata iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom u saobraćaju doprinijelo bi se podizanju nivoa uključenosti OSI u saobraćajne tokove. Pored podizanja novoa svijesti građana o OSI kao učesnicima u saobraćaju, takođe treba raditi na promociji zakonskih prava za OSI, i određenim benefitima, koji po zakonima iz nadležnosti Ministarstva pripadaju njima. Saobraćaj predstavlja međusektorsko i međuresorno pitanje za čije uređenje su pored Ministarstva kapitalnih investicija, takođe uključeni i Ministarstvo unutrašnjih poslova, (bezbjednost saobraćaja) Ministarstvo ekologije prostornog planiranja i urbanizma (standardi i 4 uslovi gradnje), Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta (uslovi za auto škole prilikom obuke vozača, i drugo), te lokalne samouprave.

1.2.Zakon o pristupačnosti OSI u saobraćaju u Crnoj Gori

Prema ovom zakonu Crna Gora predviđa:

- Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju; "Službeni list CG", br. 71/2017 i 67/19") Ovim zakonom propisani su dodatni uslovi u odnosu na stari zakon, a vezano za, pristupačnost saobraćajnih objekata (autobuskih stanica) licima sa invaliditetom. Proklamuje dostupnost usluga prevoza svim učesnicima. Ovim propisom stvoren je osnov da se licima sa invaliditetom kroz poseban linijski prevoz učini dostupnim drumski saobraćaj koji se obavlja redovno na određenoj liniji. Navedeni propis, kao obavezan uslov za dobijanje licence za pružanje usluga autobuske stanice, predviđa "prilaz za invalidna lica", te u slučaju nepoštovanja Zakona o putevima Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima nadležni inspektor je dužan da preduzme mjere u skladu sa zakonom. Obezbjedivanje prevoza lica sa invaliditetom regulisano je i nizom podzakonskih akata na osnovu ovog zakona.
- Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima; ("Sl. list CG", br. 42/04, 21/09 i "Sl. list CG", br. 54/09, 40/10, 73/10, 36/11, 40/11-dr.zakon 92/17) uređuje pravni položaj, razvoj, održavanje, zaštitu, upravljanje i finansiranje javnih puteva. U tom smislu ovaj zakon prepoznaje beneficije za učesnike u saobraćaju – lica sa invaliditetom sa 80 ili više procenata tjelesnog oštećenja, odnosno lica kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 60 ili više procenata, na način što ne plaćaju godišnju naknadu pri registraciji drumskih motornih vozila, i posebnu godišnju naknadu za drumsku motorna vozila i njihova priključna vozila (čl. 22).
- Pravilnik o označavanju mjesta za parkiranje vozila lica sa invaliditetom i izgledu znaka pristupačnosti kojima se obilježavaju vozila lica sa invaliditetom; Ovim pravilnikom propisuje se način označavanja mjesta za parkiranje, način izdavanja i postavljanje znaka pristupačnosti i izgled i sadržaj znaka pristupačnosti za vozila kojima se prevoze 10 Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe lica sa invaliditetom.

- Zakon o bezbjednosti, organizaciji i efikasnosti željezničkog saobraćaja; Član 54 stav 3, na željezničkim stanicama i stajalištima pristupi vozovima za prevoz putnika izvode se tako da omogućavaju što lakši pristup putnicima i licima sa invaliditetom.
- Zakon o vazdušnom saobraćaju; Član 54, Pružalac usluga prihvata i otpreme putnika dužan je da putnicima sa invaliditetom i sa smanjenom pokretljivošću pruža usluge na način koji tim licima omogućava da se pod jednakim uslovima i bez diskriminacije prevoze u vazdušnom saobraćaju.

2. ANALIZA POSTOJEĆE SITUACIJE U BIJELOM POLJU

Bijelo Polje je treća opština u Crnoj Gori po broju stanovnika, a po prostranstvu četvrta (6.96% površine Crne Gore). Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) procjenjuje se da u Crnoj Gori ima najmanje 10% osoba sa invaliditetom od ukupne populacije. U opštini Bijelo Polje prema popisu stanovništva 2011. godine, ima 6552 ili 14,2% lica sa smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Od toga 502 tj.7,67% ima smetnje sa kretanjem, 1017 tj. 15,72% sa sluhom, 1830 tj. 27,93% sa vidom, 875 tj. 13,35 % sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumijevanjem a 2328 tj. 35,53% ima ostale poteškoće. Procenat od 14,2% je blago veći od prosjeka u zemlji, a kao jedan od razloga navodi se i starosna struktura i migracija radno sposobnog stanovništva.

Prema Lokalnom akcionom planu koji je opština Bijelo Polje donijela za period od 2017-2021. jedan od ciljeva je bio povećan opšti nivo pristupačnosti fizičke sredine, javnog prevoza, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga licima sa invaliditetom, kao i omogućiti pravo na slobodno kretanje, puni pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima svim osobama sa invaliditetom. ¹

U planu je kao predlog za unaprijeđenje pristupačnosti predviđena: ²

- Izrada Akcionog plana za prilagođavanje fizičkog okruženja (parkovi, ulice i sl.);
- Tim za praćenje realizacije plana prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi i fizičkog okruženja;
- Obezbijediti pristupačan Taxi prevoz za OSI;
- Uspostaviti horizontalnu i vertikalnu signalizaciju na 5% od ukupnog broja parking mjesta za OSI sa prioritetom ispred relevantnih institucija;

Međutim, veći dio nije realizovan što će biti predstavljeno u narednom dijelu.

Početna tačka analize pristupačnosti osobama sa invaliditetom bila je OŠ "Risto Ratković". Ulazak u školu je omogućen za osobe sa invaliditetom, kao i ulazak u školsko dvorište. Međutim unutar škole ne postoje liftovi i druga pomoćna sredstva za osobe sa invaliditetom. Što znači da osobe sa invaliditetom ne bi mogle da posjećuju kabinete u skladu sa datim predmetima.

¹ LOKALNI PLAN AKCIJE U OBLASTI INVALIDNOSTI 2017-2021.

² LOKALNI PLAN AKCIJE U OBLASTI INVALIDNOSTI 2017-2021.

Slika 1. Osnovna škola „Risto Ratković“

Izvor: Lična arhiva

Takođe postoji još jedan problem kod prilaska školi. To su trotoari. Trotoari nijesu namijenjeni osobama sa invaliditetom, i samim tim osobe sa invaliditetom nisu u mogućnosti da stignu do školskog dvorišta.

Slika 2. Trotoari u blizini škole

Izvor: Lična arhiva

Na sledećoj slici vidimo drugi izlaz iz školskog dvorišta koji nije prilagođen osobama sa invaliditetom. Na kraju dolazimo do zaključka da škola posjeduje samo ulaz u školu i jedan ulaz u školsko dvorište, koji su prilagođeni osobama sa invaliditetom. Ovo nije dovoljno kako bi osoba sa invaliditetom mogla da pohađa ovu osnovnu školu.

Slika 3. Blizina OŠ „Risto Ratković“

Izvor: Lična arhiva

Sledeća stanica pristupačnosti osobama sa invaliditetom bila je sportska dvorana u Nikoljcu. Osobama sa invaliditetom nije omogućen pristup sportskoj dvorani. Pored sportske dvorane se nalazi gradski stadion na čije fudbalske tribine osobe sa invaliditetom ne mogu dospjeti. Ovim su osobe sa invaliditetom automatski isključene iz sportskih dešavanja u našem grdu. Takođe ovo dovodi do njihovom odbacivanja jer nisu u mogućnosti da isprate sportska dešavanja kao njihova okolina.

Slika 4. Sportska dvorana Nikoljac

Izvor: Lična arhiva

Dalje, ka centru grada, zapazili smo da trotoari nijesu namijenjeni osobama sa invaliditetom. Još jedna od prepreka za dolazak do sportske dvorane, škole, stadiona.

Slika 5. Put ka centru grada

Izvor: Lična arhiva

Prilaz marketu „Kamel“ je obezbijeden osobama sa invaliditetom, međutim to nije dovoljno. Trotoari u blizini marketa nijesu prilagođeni osobama sa invaliditetom. Zaključujemo da osobe sa invaliditetom ne mogu samostalno otići po osnovne životne namirnice, što ih odmah dovodi u situaciju da moraju da zavise od drugoga.

Slika 6. Market „Kamel“

Izvor: Lična arhiva

Stepenice koje vode do „Nikoljačkog“ mosta ne posjeduju prilaz za osobe sa invaliditetom. Osobe sa invaliditetom moraju ići okolo. Međutim to ne bi bio toliko problem da im je to omogućeno. Ali, i okolnim putem osobe sa invaliditetom nijesu u mogućnosti da dođu do mosta. Trotoari nijesu prilagođeni njihovim potrebama.

Slika 7. Stepenište ka Nikoljačkom mostu

Izvor: Lična arhiva

„Nikoljački“ most posjeduje prilaz, međutim, trotoari su veoma visoki i ne omogućavaju prelazak ulice osobama sa invaliditetom. Po prelasku mosta, nastupa makadam, po kojem osobe sa invaliditetom ne mogu ići. Ono što nas najviše zabrinjava ovdje jeste to što je most i njegov okolnji prosto skorije građe. Što znači da ni u skorije vrijeme niko nije razmišljao o osobama sa invaliditetom.

Slika 8. Nikoljački most

Izvor: Lična arhiva

Zgrada policije, „PIO“ i „MUP“ ne posjeduju prilaz za osobe sa invaliditetom. Opet dolazimo do zaključka da osobe sa invaliditetom ukoliko npr. žele da uzvade novu ličnu kartu, moraju zavisiti od drugih.

Slika 9.10. „PIO“ i „MUP“

Izvor: Lična arhiva

Prilaz gradskom trgu nije moguć osobama sa invaliditetom putem glavnih stepenica. Međutim, postoje sporedne stepenice koje se nalaze pored cvječare „Čarolija“ putem kojih osobe sa invaliditetom mogu doći do gradskog trga.

Slika 11. Prilaz gradskom trgu

Izvor: Lična arhiva

Prilaz zgradi opštine je omogućen osobama sa invaliditetom. Prilaz do gradskog trga je prikazan na prethodnoj slici, međutim opet se javlja problem sa trotoarima. Trotoari u čitavom gradu nisu prilagođeni osobama sa invaliditetom. Što znači da i ukoliko žele da dođu do opštine, one su ograničene sa svojim područjem kretanja.

Slika 12. Prilaz Opštini

Izvor: Lična arhiva

Prilaz stambenoj zgradi „Lepa Brena“ nije omogućen osobama sa invaliditetom. U stambenoj zgradi se takođe nalaze brojni marketi, apoteka, trgovine... koje su veoma bitne svima nama u svakodnevnom životu, do kojih osobe sa invaliditetom ne mogu doći. Još samo jedan od razloga da se osobe sa invaliditetom osjećaju zapostavljeno, odbačeno...da zavise od drugih.

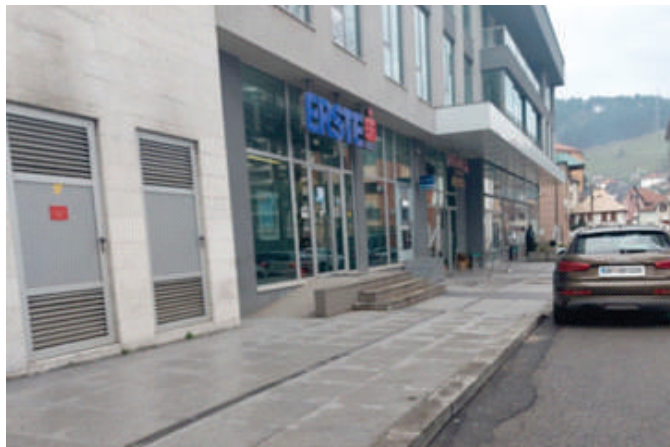
Slika 13. Prilaz zgradi „Lepa Brena“

Izvor: Lična arhiva

Zatim imamo „Erste“ banku koja ima omogućen prilaz osobama sa invaliditetom. Takođe ima i spušten trotoar u jednom dijelu. Međutim, ponovo vidimo automobil koji je parkiran baš na tome mjestu gdje je prilagođen osobama sa invaliditetom.

Slika 16. ERSTE Banka

Izvor: Lična arhiva

Sljedeća jeste „Hipotekarna“ banka koja nema nikakav prilaz za osobe sa invaliditetom.

Slika 17. Hipotekarna banka

Izvor: Lična arhiva

Analizom smo utvrdili da prilazi bankama u Bijelom Polju, većinom nijesu omogućeni osobama sa invaliditetom. Na početku imamo „CKB“ banku koja nema prilaz, trotoari su visoki. Vrlo često su automobili parkirani na samom ulazu, što čini smetnju i osobama bez invaliditeta.

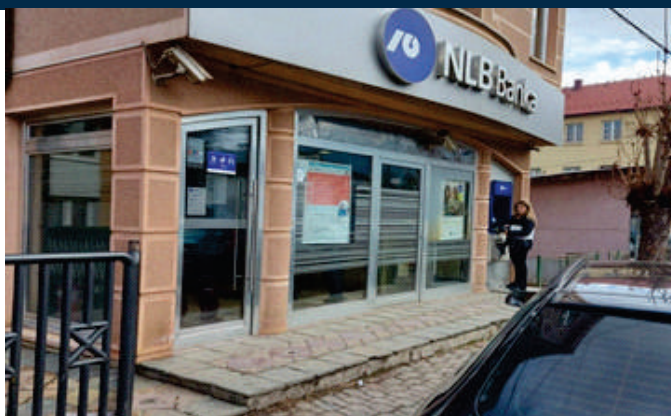
Slika 14. CKB Banka

Izvor: Lična arhiva

Sledeća jeste „NLB“ banka koja ima montažni prilaz, ispred bankomata, za osobe sa invaliditetom. Međutim, veoma često su automobili parkirani ispred banke i samim tim ne omogućavaju prilaz osobama sa invaliditetom. I na samoj slici vidimo parkirani automobil, od kojeg nismo bili u mogućnosti da slikamo prilaz za osobe sa invaliditetom. Takođe trotoari u ovoj ulici nijesu namijenjeni osobama sa invaliditetom.

Slika 15. NLB Banka

Izvor: Lična arhiva

Analizom smo takođe utvrdili da osobama sa invaliditetom nije omogućen pristup telekomunikacionim provajderima. Niko od njih nema adekvatan prilaz koji je prilagođen osobama sa invaliditetom. Još jedan od razloga zbog kojih osobe sa invaliditetom moraju zavisići od drugih.

Slika 18. M -TEL

Izvor: Lična arhiva

Prilaz osobama sa invaliditetom je omogućen u gradskom parku.

Slika 19. Park

Izvor: Lična arhiva

Prilaz za osobe sa invaliditetom je takođe omogućen u centru kulture. Međutim, sama unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom. Osobe sa invaliditetom nemaju posebna mjesta u pozorišnoj sali, ne mogu stići do gradske biblioteke i muzičke škole (zbog stepenica, ne postoji prilaz za osobe sa invaliditetom)...

Slika 20. Centar kulture

Izvor: Lična arhiva

Prilaz hotelu „Bijela rada“ nije omogućen osobama sa invaliditetom. U hotelu se takođe nalaze restoran, mnoge trgovine... do kojih osobe sa invaliditetom ne mogu doći. Kako bi osobe sa invaliditetom mogle da kupe neki komad odjeće u našem gradu?

Slika 21. Hotel „Bijela Rada“

Izvor: Lična arhiva

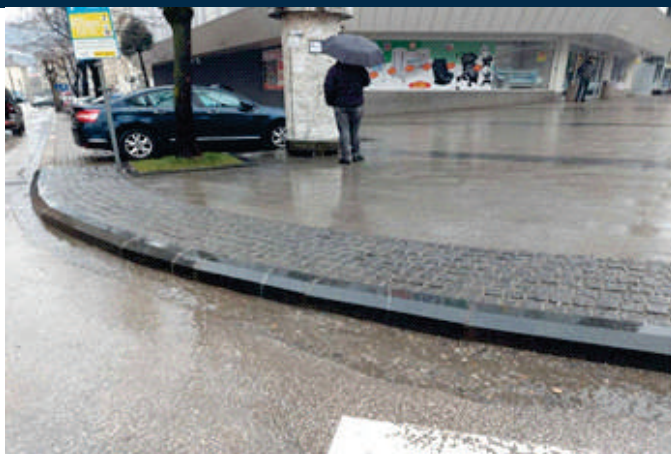
Zatim imamo gradske semafore koji se nalaze u blizini tržnog centra „Forum“. Trotoari na semaforima su spuštani, semafori posjeduju zvučnu signalizaciju za osobe sa invaliditetom.

Izvor: Lična arhiva

Međutim, ne možemo reći da je ova oblast u potpunosti prilagođena osobama sa invaliditetom. Trotoari su spuštani samo u središtu semafora. Ali šta je sa ulicama do kojih treba doći? Trotoari nisu prilagođeni osobama sa invaliditetom. Na slici vidimo jedan primjer. Ono što posebno zabrinjava jeste to što je ovo dio grada koji je renoviran u skorije vrijeme. Niko nije mislio na život osoba sa invaliditetom, ili ipak nije mislio u dovoljnoj mjeri.

Slika 23. Trotoari

Izvor: Lična arhiva

Zatim imamo zgradu „3 ćulafa“. Ovdje imamo isti slučaj kao i sa zgradom „Solidarnosti“. Trgovine, apoteka, stambeni objekti do kojih takođe ne mogu doći osobe sa invaliditetom. Trotoari su visoki, prilazi ne postoje...

Slika 24. Zgrada Tri ćulafa

Izvor: Lična arhiva

Na sledećoj slici vidimo i raskrsnicu u blizini. Od parkiranih automobila, kretanje bi bilo otežano i osobama bez invaliditeta, a ne možemo ni zamisliti kako bi osobe sa invaliditetom prošle ovuda.

Slika 25. Raskrsnica

Izvor: Lična arhiva

Zatim imamo raskrnicu kod pošte i samu poštu. Još jedna od raskrznica kojom osobe sa invaliditetom ne mogu proći nesmetano. Trotoari koji nisu prilagođeni, stubići...

Slika 28. Raskrznica kod pošte

Izvor: Lična arhiva

Sledeća jeste raskrznica u kojoj se JPU „Dušo Basekić“. Ovdje takođe možemo zaključiti da raskrznica nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Slika 29. Raskrznica

Izvor: Lična arhiva

Zatim imamo Centar za socijalni rad koji ima omogućen prilaz za osobe sa invaliditetom.

Slika 26. Centar za socijalni rad

Izvor: Lična arhiva

Trotoari koji se nalaze u blizini nisu prilagođeni osobama sa invaliditetom. Dakle, osobe sa invaliditetom ne mogu doći nesmetano ni do zavoda za zapošljavanje.

Slika 26.27. Trotoari

Izvor: Lična arhiva

Zatim imamo Dom zdravlja koji ima omogućen prilaz osobama sa invaliditetom na svim odjeljenjima.

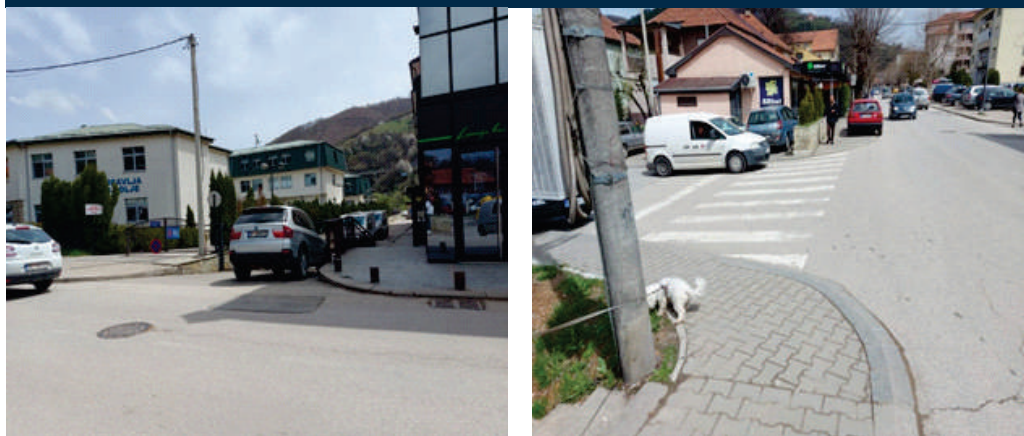
Slika 30.31. Dom zdravlja

Izvor: Lična arhiva

Međutim u blizini Doma zdravlja, postoje trotoari koji nisu prilagođeni osobama sa invaliditetom.

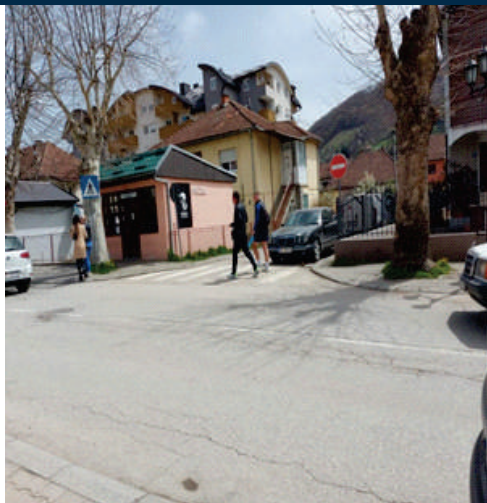
Slika 32.33. Trotoari

Izvor: Lična arhiva

Šetajući dalje niz Prušku, naišli smo na veliki broj raskrsnica koje nisu prilagođene osobama sa invaliditetom.

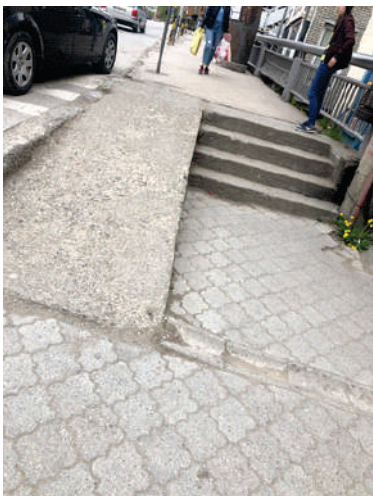
Slika 34.35.36.37. Raskrsnice i trotoari

Izvor: Lična arhiva

Za kraj analize u Bijelom Polju, moramo pomenuti i javni prevoz, koji je možda i jedna od glavnih karika koje se moraju sanirati. Na sljedećim fotografijama može se primijetiti, da u našem gradu ne postoji nijedan taksi prevoznik koji je prilagođen osobama sa invaliditetom. Takođe, autobusa sa niskim podovima takođe nema, dok je pristup autobuskoj stanici sa jedne strane pristupačan, dok sa druge vidimo visoke ivičnjake koji su opet nepristupačni i rijetko koja osoba sa invaliditetom ih samostalno može proći. Željeznička stanica u Lješnici apsolutno je nepristupačna, iz razloga što je stepenište previsoko i strmo, bez ikakve rampe, ili staze sa OSI.

Slika 38.39.40.41. Javni prevoz i taksi vozila

3. ANALIZA POSTOJEĆE SITUACIJE PRISTUPAČNOSTI OSOBA SA INVALIDITETOM U BERANAMA

Analizom tačaka koje su pristupačne ili nisu osobama sa invaliditetom je obuhvaćen širi dio centra Berana i pinovano je 89 lokacija, od čega je na 23 lokacije zabilježeno da postoje adekvatni prilazi za osobe sa invaliditetom, na 50 lokacija nema prilaza za osobe sa invaliditetom, dok na 14 lokacija i ima i nema prilaz. Ovo je uglavnom slučaj sa raskrnicama ili na pješačkim prelazima na kojima sa jedne strane postoji spušteni trotoar prilagođen za prelaz osobama sa invaliditetom, dok na drugoj strani ne postoji spušteni trotoar.

Kada pogledamo ukupan broj lokacija koje su pinovane i uporedimo broj lokacija na kojima ima pristup za OSi sa onima gdje nema pristupa, možemo reći da samo 19 % ima pristup za osi.

Početna tačka analize pristupačnosti osobama sa invaliditetom je bila klinika Tesla, u sklopu stadiona „Berane“. Pristup klinici je obezbijeđen za osobe sa invaliditetom. Sa glavnog parkinga klinike jeste obezbijeđeno i moguće doći kolicima do klinike i ući u nju. Prilaz klinici nema trotoara.

Slika 42. Klinika Tesla

Izvor: Lična arhiva

Slika 45.46. Stadion u Beranama

Izvor: Lična arhiva

Stadionu i Sportskoj hali je obezbijeđen pristup osobama sa invaliditetom. I trotoarima i stadionu i hali može prići osoba u kolicima.

Slika 43. Sportska hala

Izvor: Lična arhiva

Slika 44. Sportska hala

Izvor: Lična arhiva

Nešto što jeste problem je to da u blizini Spotske hale i Stadiona, na nekim raskrsnicama postoje spuštteni trotoari, a na nekim ne. Samim tim nije dobro regulisan i uređen pristup osobama sa invaliditetom i one su ugrožene u saobraćaju. Evo nekoliko fotografija u blizini stadiona na kojima se može vidjeti ovaj problem.

I na ovoj fotografiji možete uočiti isti problem, sa jedne strane trotoara ima spuštene prilaz za osobe sa invaliditetom, ali već nakon dvadesetak metara kada je potrebno da sađe sa trotoara osoba i pređe ulicu, to je nemoguće uraditi, jer na tom mjestu nema spuštene trotoar. Ova lokacija je u blizini Osnovne škole „Vuk Karadžić“ i u blizini Gradskog stadiona.

Slika 47. Blizina Gradskog stadiona

Izvor: Lična arhiva

Osnovna škola „Vuk Karadžić“ ima prilaz za osobe sa invaliditetom, nije sjajan prilaz školi iz razloga što je upitno da li bi osoba sa invaliditetom mogla sama doći do ulaza u školu.

Slika 48. Osnovna škola „Vuk Karadžić“

Izvor: Lična arhiva

Ustanova Zavod za zapošljavanje u Beranama ima prilaz za osobe sa invaliditetom. Moguće je da osoba sa invaliditetom i u blizini zavoda nesmetano pristupi trotoaru i tako bezbijeđno dođe do ZZZ.

Slika 49. ZZZ u Beranama

Izvor: Lična arhiva

JU škola za osnovno muzičko obrazovanje Berane nema obezbijeđen prilaz osobama sa invaliditetom.

Slika 50. JU škola za osnovno muzičko obrazovanje

Izvor: Lična arhiva

Poslovnica Pošte Crne Gore u Beranama nema prilaz za osobe sa invaliditetom. Ispred Pošte postoji parking mjesto za osobe sa invaliditetom, što je pozitivno, ali svakako da osoba koja je u kolicima ne može ući u Poštu.

Slika 51. Pošta Crne Gore

Izvor: Lična arhiva

Centar za kulturu Berane nema pristup za osobe sa invaliditetom. Možda bi Vam u Beranama rekli da ima, ali ja smatram da taj prilaz nije adekvatan i da je nemoguće da ga koristi osoba sa invaliditetom. U nastavku evo i slika, pa Vi sami ocjenite.

Slika 52.53. Centar za kulturu

Izvor: Lična arhiva

U MUP-u Berane ne mogu ući osobe sa invaliditetom, zato što nemaju obezbijeđen prilaz. Na fotografiji možete vidjeti koliko stepenika postoji do ulaznih vrata. Ovdje postoji mogućnost da se napravi prilaz za osobe sa invaliditetom, što bi trebalo i učiniti. Potrebno je da obezbijedimo što više prilaza osobama sa invaliditetom da mogu nesmetano da se kreću i funkcionišu, a ne da ih ugrožavamo sa ovakvom saobraćajnom i gradskom infrastrukturom. Na nekim mjestima je veoma teško ili nemoguće napraviti prilaz za osobe sa invaliditetom, ali isto tako postoji veliki broj lokacija na kojima je moguće obezbijediti im nesmetan prilaz.

Slika 54. MUP

Izvor: Lična arhiva

Univerziteti centar JU Dom učenika i studenata ima prilagođen ulaz za OSI, dok prilaz u blizini ustanove nije prilagođen da OSI dođe do ustanove. Jedino ako osoba dođe autom, onda može biti bezbjedna.

Slika 55.56. JU Dom učenika

Izvor: Lična arhiva

Opšta bolnica u Beranama ima takođe pristup za osobe sa invaliditetom. Ovdje je postavljen mini lift uz pomoću kojeg osoba sa invaliditetom može ući u Opštu bolnicu. Ovo je jedan pozitivan primjer kako može adekvatno da se riješi prilaz iako nije postojao na početku izgradnje ustanove.

Slika 60. Opšta Bolnica

Izvor: Lična arhiva

JU Dom zdravlja ima odličan prilaz za osobe sa invaliditetom. Ovdje su svi ulazi prilagođeni osobama sa invaliditetom i pritom postoje blage izbočine na trotoarima koje pomažu slijepim osobama da se lakše kreću. Ovo je primjer na koji bi trebale da se ugledaju i druge ustanove.

Slika 61. JU Dom zdravlja

Izvor: Lična arhiva

Osnovni sud u Beranama ima prilaz sa glavne ulice za OSI, odnosno sa bočne strane, dok sa prednje strane nema prilaz prilagođen osobama sa invaliditetom.

Slika 62. Osnovni Sud

Izvor: Lična arhiva

Opština Berane ima obezbijeđen prilaz za osobe sa invaliditetom.

Slika 63. Opština Berane

Izvor: Lična arhiva

Osnovna škola „Radomir Mitrović“ nema prilaz za osobe sa invaliditetom.

Slika 64. OŠ „Radomir Mitrović“

Izvor: Lična arhiva

Kružni tok ima na svim pješačkim prelazima spušten trotoari adekvatan prilaz za OSI. Ovo je jedan pozitivan primjer kako bi trebali da izgledaju svi pješački prelazi.

Slika 65. Kružni tok

Izvor: Lična arhiva

Što se tiče poslovnica Elektrodistribucije u širem centru Berana postoje dvije poslovnice, od čega jedna poslovnica nema obezbijeđen pristup osobama sa invaliditetom, a druga poslovnica ima.

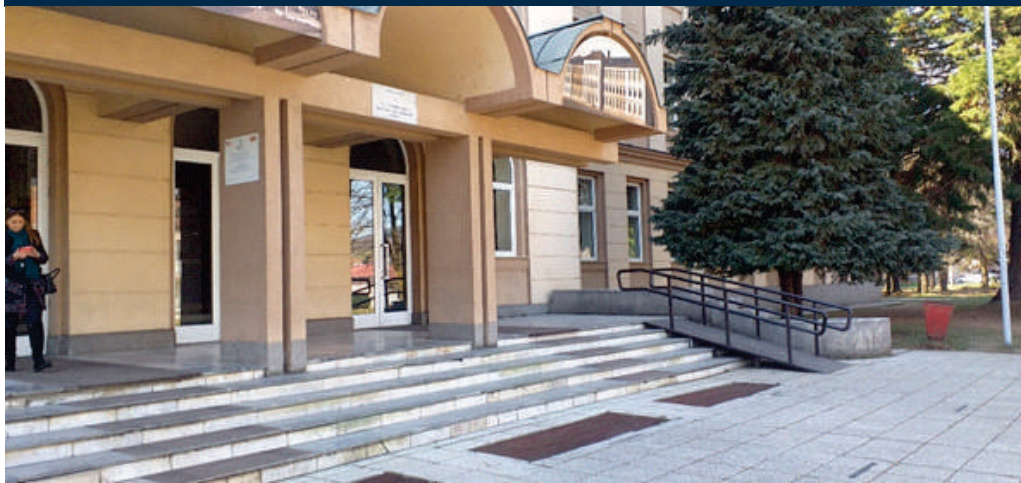
Slika 57.58. EPCG

Izvor: Lična arhiva

JU Gimnazija „Panto Mališić“ ima pristup za osobe sa invaliditetom i prilaz školi je adekvatno napravljen i obezbijeđen po potrebama osoba sa invaliditetom.

Slika 59. JU Gimnazija „Panto Mališić“

Izvor: Lična arhiva

Hard diskont Laković ima prilaz za osobe sa invaliditetom. I sa obližnjih trotoara osoba sa invaliditetom može nesmetano prići ovom marketu.

Slika 66. Hard diskont Laković

Izvor: Lična arhiva

Prva banka je jedna od banaka koja ima adekvatan prilaz za osobe sa invaliditetom i koja obraća pažnju na svoje klijente i njihove potrebe. Takođe i CKB banka ima prilagođen prilaz za osobe sa invaliditetom

Slika 67. Prva Banka CG

Izvor: Lična arhiva

Izvor: Lična arhiva

Od 89 lokacija u širem centru Berana koje su pinovane, imamo nekih 25 raskrsnica. Od tog broja nekoliko raskrsnica spada u kategoriju da ima i nema pristup osobama sa invaliditetom, dvadeset raskrsnica nema spuštenu prilaz za osobe sa invaliditetom. Što se tiče ovih nekoliko raskrsnica koje imaju i nemaju prilaz za OSI isto je kao da nemaju, jer ako na jednom mjestu mogu da pristupe kolovozu, a već na sledećoj strani ulice ne mogu, ništa im ne znači ni taj jedan spuštenu trotoar. Jedini dio gdje je cjelokupno sređen pristup trotoarima za OSI jeste kružni tok u Beranama. Na svakom prelazu postoji adekvatan spuštenu prilaz za osobe sa invaliditetom. Ovo je primjer kako treba da bude i na svim ostalim mjestima, odnosno po čitavom gradu. I po uzoru na ovaj kružni tok trebaju da se prilagođavaju sve ostale raskrsnice ili da se ovako uradi svaka nova raskrsnica koja bude pravljenjena. Situaciju na raskrsnicama će Vam dočarati i fotografije, da i sami pogledate da nije samo prazna priča, nego da se govori o stvarnim činjenicama i stvarnom stanju na saobraćajnicama.

Poražavajuće je da od svih tih raskrsnica u širem centru grada ne postoji ni jedna više, osim kružnog toka, prilagođena OSI. To govori o nama kao narodu i našem sistemu koliko smo nemarni i koliko nemamo empatije prema OSI. Možemo uvidjeti da u samim projektovanjima saobraćajnica i ustanova ne postoji ni razmišljanje niti briga o OSI.

Slika 69. Raskrsnice

Izvor: Lična arhiva

4. PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE USLOVA PRISTUPAČNOSTI OSI U SAOBRAĆAJU

Ravnopravan pristup licima sa invaliditetom u oblasti: pristupa objektima u javnoj upotrebi i javnim površinama, pristupa infomacijama i komunikacijama, javnom prevozu, kao i pružanju javnih i privatnih dobara i usluga, sa fokusom na harmonizaciju propisa u skladu sa preporuka iz Analize usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN.

CILJ: Obezbijediti pristup osobama sa invaliditetom njihovom životnom okruženju, sredstvima javnog prevoza, institucijama, uslugama, sistemima komunikacije i informacijama u skladu sa njihovim potrebama (univerzalni dizajn). Osiguranje pristupačnosti je uslov ostvarivanja ciljeva u svim ostalim područjima života OSI (školovanje, zapošljavanje, sport i rekreacija, kulturni život).

Tabela 1. Prioritetne aktivnosti u cilju poboljšanja pristupačnosti OSI

R.B	PRIORITETNE AKTIVNOSTI
1	Medicinske objekte treba učiniti pristupačnijim različitim grupama OSI
2	Školske ustanove i fakulteti (fizičke barijere kao i audio taktilne uređaje na odgovarajućim mjestima)
3	Obezbijediti pristup OSI objektima gdje se odvijaju sportska i kulturna događanja
4	Javne ustanove: Opština, banka, pošta, apoteka, Centar za socijalni rad, socijalno osiguranje, medijske kuće i drugo
5	Obezbijediti pristupačnost javnim površinama. Kontakt zona sa odgovarajućim rampama, ulegnutim trotoarima, parkinzima, video, audio i taktilne uređaje i signalizaciju. Jedna (minimum) plaža ili kupalište na području Opštine treba da bude pristupačna za OSI (Plava zastavica uslovljava i to)
6	Sredstva javnog prevoza treba da budu prilagođena potrebama OSI ili obezbijediti posebno vozilo za transport OSI
7	Obavezan pristup javnom saobraćaju, pristup željezničkoj stanici, autobuskoj stanici.
8	Obezbijediti bar dva taksi vozila koja su prilagođena osobama sa invaliditetom
9	Trotoare i raskrsnice preurediti i prilagoditi potrebama OSI, jer većina nema oborene ivičnjake.

Tabela 2. Prioritetni objekti kojima je nophodna rekonstrukcija u Bijelom Polju

R.B	PRIORITETNE AKTIVNOSTI
1	Raskrsnica i trotoar kod Centra Forum
2	Raskrsnica i trotoar kod Pošte Crne Gore
3	Glavno stepenište koje vodi ga centru grada
4	Parking mjesta za invalide kod Doma zdravlja koji nijesu u funkciji
5	Parking i pristup kod PIO
6	Pristup svim apotekama
7	Obezbijediti bar jedan parking blizu javnih institucija
8	Pristup zeljezničkoj stanici u Lješnici koja je apsolutno nepristupačna
9	Osnovne škole i putevi do obrazovnih institucija

Tabela 3. Prioritetni objekti kojima je nophodna rekonstrukcija u Beranama

R.B	PRIORITETNE AKTIVNOSTI
1	Pošta u Beranama
2	Centar za kulturu u Beranama
3	MUP
4	Osnovne škole i putevi do obrazovnih institucija

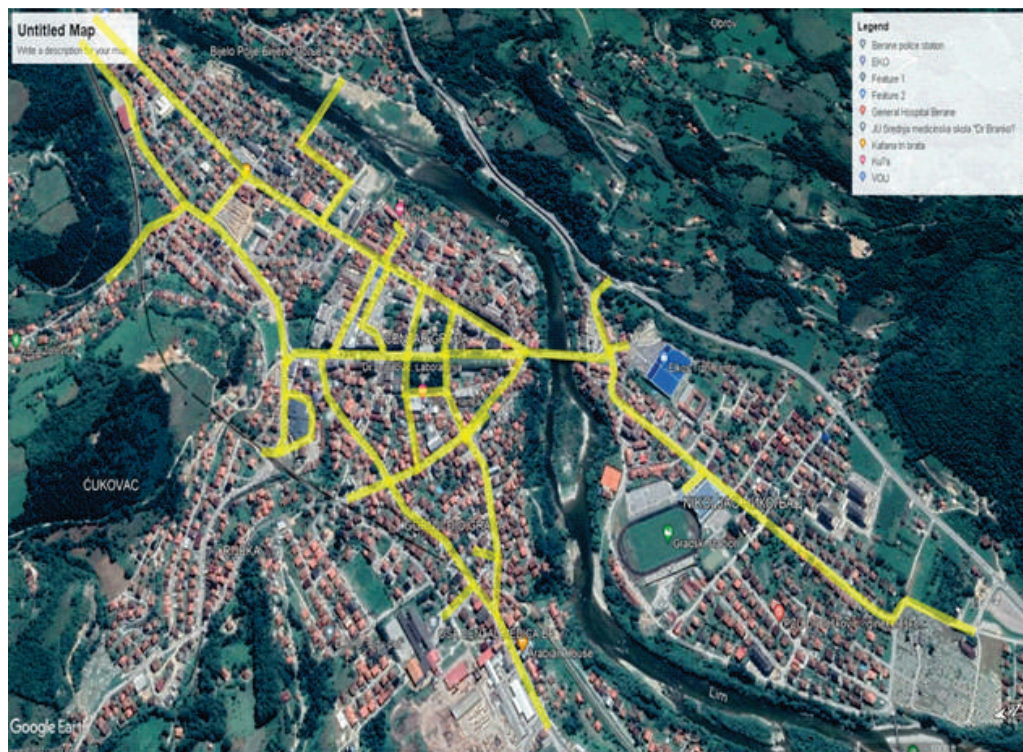
U ova dva grada iako ima objekata koji su bar u jednom dijelu obezbijedili pristup osobama sa invaliditetom, u većem procentu su oni na kojima je potrebna određena rekonstrukcija. Prije svega, neophodno je raditi na onim institucijama koje su najfrefekntnije i koje OSI najviše koriste. U pitanju su, zdravstvene institucije, PIO, ZZZCG, škole, kao i sam put koji vodi do obrazovnih institucija. Oborenih ivičnjaka i rampi je vrlo malo, pa je neophodno raditi i na rješavanju tog pitanja.

U nastavku donosimo mapu Berana, gdje su obilježene sve lokacije koje zahtijevaju obezbijedenje pristupačnosti za OSI.

Također, predstavljamo vam i mapu lokacija u Bijelom Polju, koju možete vidjeti u nastavku.

4.1. Glavni prijedlog aktivnosti

Tabela 4. Predlog aktivnosti za poboljšanje pristupačnosti OSI

1. Izraditi standarde pristupačnosti, unaprijediti i proširiti postojeću pravnu regulativu u oblasti pristupačnosti fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, informacionokomunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga, imajući u vidu koncept univerzalnog dizajna (dizajna za sve).
- Izrada novog Pravilnika o posebnim uslovima za vozila kojima se obavlja javni prevoz u drumskom saobraćaju i prevoz za sopstvene potrebe;
 - Izrada novog Pravilnika o bližim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima;
 - Izraditi Analizu pristupačnosti elemenata javnog saobraćaja u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom.

2. Kontinuirana adaptacija i rekonstrukcija fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, saobraćajne infrastrukture, mjesta za parkiranje i javnih objekata u cilju obezbjeđivanja njihove pristupačnosti za lica sa invaliditetom.
- Donijeti AP za uklanjanje arhitektonskih barijera na objektima u javnoj upotrebi u vlasništvu organa državne uprave za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom.
- Uraditi spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu organa lokalne uprave i uraditi analizu pristupačnosti istih, Utvrditi prioritetne objekte i donijeti AP.

3. Obezbjediti pristupačnost usluga licima sa invaliditetom

- Obezbjediti kontinuirano da osobe sa invaliditetom mogu na elektronski podržan način, telefonom ili sl. kontaktirati nadležne službe za ostvarivanje svojih prava (identifikaciona dokumenta, izvodi, uvjerenja i sl.)

4. Obezbjediti okvir za kontinuiranu saradnju organa državne i lokalne uprave, udruženja koja se bave poboljšanjem položaja lica sa invaliditetom, relevantnih obrazovnih ustanova i drugih aktera radi razvoja i primjene standarda prisupačnosti.

- Kontinuirano održavanja seminara, okruglih stolova, radionica na državnom i lokalnom nivou u saradnji sa nevladinim sektorom radi obezjeđenje pristupa bez prepreka.
- Organizovanje vježbe evakuacije u resursnom centru
- Organizovanje vježbe evakuacije u resursnom centru za djecu sa oštećenjem sluha i govora.

5. Usvojiti i realizovati programe prilagođavanja turističkih objekata potrebama OSI. Ove mjere unijeti u propise o kategorizaciji hotelsko-ugostiteljskih objekata i donijeti propise o posebnim oznakama hotela koji su svoje poslovanje i usluge prilagodili potrebama OSI

- Izmjene i dopune Pravilnika o vrstama, minimalno-tehničkim uslovima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata

6. Obezbjediti pristupačnost internet prezentacija državnih institucija licima sa invaliditetom u skladu sa standardima pristupačnosti.

- Obezbjediti da se u kreiranju propisa, insitucije obavežu da elektronske usluge pružaju u pristupačnom formatu

7. Promovisati pristup OSI novim informacionokomunikacionim tehnologijama

- Organizovanje okruglih stolova/predavanja u vezi Pristupačnosti OSI

Kontinuirano sprovoditi informisanje i edukovanje svih relevantnih aktera putem seminara i kampanja o standardima pristupačnosti, posebno administratorima portala Vlade Crne Gore u pogledu pristupa web sadržajima za OS.

Za pristupačnost okruženja šta treba uraditi ?

- Uraditi spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu organa lokalne samouprave;
- Uraditi analizu pristupačnosti istih i predlog mjera za prilagođavanje;
- Utvrditi prioritetne objekte;
- Donijeti Akcioni plan za prioritarno prilagođavanje objekata u u javnoj upotrebi u vlasništvu organa lokalne samouprave;
- Uraditi Mapu pristupačnih objekata sa trasom puta prilagođenom osobama sa invaliditetom i učiniti je dostupnom;
- Formirati Tim za pristupačnost odnosno Tim za praćenje realizacije plana prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi i fizičkog okruženja. Imenovati kontakt osobu (focal point);
- Obezbijediti pristupačan Taksi prevoz za OSI – sva taksi vozila po jedno za osi.

4.2. Prijedlog univerzalnog dizajna za pristupačnost objektima

Kada je riječ o pristupačnosti objekata osobama sa invaliditetom, imajući u vidu osnovne principe na kojima počiva koncept univerzalnog dizajna, treba uvažiti principe Evropskog koncepta pristupačnosti iz 2003. godine:

Tabela 4. Predlog univerzalnog dizajna

Pristup	Svakom treba da bude omogućeno da uđe u objekte ili javne površine bez tuđe pomoći, sa lakoćom i bez osećaja stida.
Upotreba	Svakom treba da bude omogućeno da koristi objekte i javne prostore sa podjednakom lakoćom. Projektovanje, izgradnja, održavanje i upravljanje objektima ne smiju da otežavaju korišćenje jednoj osobi u odnosu na drugu.
Zadovoljstvo	Svako zaslužuje pravo da uživa u okruženju.
Bezbednost	Svako ima pravo da živi, radi i da se odmara u bezbednom okruženju. Projektovanje, izgradnja, održavanje i upravljanje objektima moraju da obezbijede bezbednost svakoj osobi.
Obzirnost	Svako zaslužuje da mu se posveti podjednaka pažnja od strane onih koji odobravaju, projektuju, grade, održavaju i upravljaju objektima i javnim prostorima.
Estetski kriterijumi	Rješenja kojima se ostvaruje pristupačnost treba da budu neupadljiva, lijepa i u skladu sa ambijentalnom cjelinom.

4.3.Rezime rješenja

RJEŠENJA

- Na osnovu utvrđenog stanja, treba izraditi arhitektonske projekte, na osnovu kojih će se izvršiti prilagođavanje objekata OSI.
- Izraditi plan akcija u lokalnoj zajednici za uklanjanje arhitektonskih barijera u medicinskim i zdravstvenim institucijama i njihovom okruženju.
- Riješiti pristup komunikacijama i informacijama za sve vrste OSI u lokalnoj zajednici, obezbjediti sredstva za obuku prevodilaca gestovnog govora, medijsko informisanje gluvih i nagluvih putem TV emisija.
- Obezbjediti zvučnu signalizaciju na raskrscima radi bezbjednog kretanja slijepih lica. Konsultovati se sa organizacijama OSI prilikom izrade standarda i normi pristupačnosti od izgradnje do označavanja znakovima.
- Veća kontrola procesa dizajniranja i izgradnje, već od samog početka procesa. Ovo se odnosi, uglavnom, na sve izabrane prioritetne oblasti.

4.4.Prijedlog po pitanju obezbijedenja taxi vozila prilagođena OSI

Niskopodni gradski autobusi sa rampom namijenjeni su osobama sa invaliditetom. Niskopodnih autobusa sa rampom svakako nema dovoljno, ali čak ni to što postoji ne funkcioniše kako bi trebalo. Svaki grad bi trebao da ima vozila i autobuse koji su niskopodni i pristupačni. Tako vozilo bez ikakvog problema može da vozi bilo koga, ne samo osobe sa invaliditetom. Prednost nisko-podnih autobusa koja nisu razmatrana u istraživanju akademskog tranzita jeste da autobusi sa niskim podom trebaju rezultirati bržim ukrcavanjem vozila i izlaskom iz vozila zbog nedostatka stepenica.

Koristi od nisko-podnih autobusa se ogleda u tome što imaju platformu za ulaz i izlaz lica sa smanjenom pokretljivošću. Nemaju stepeništa, a u prostoru predviđenom za stajanje putnika omogućno je bezbjedno korišćenje od strane osoba sa invaliditetom. Unutar autobusa postoje zvučna obavještenja o nazivima stanica namijenjena za lica sa oštećenim vidom, kao i led displej sa istim informacijama namijenjim licima sa oštećenim vidom.

Prema podacima dostupnim na internetu u aprilu je u Podgorici stiglo 16 autobusa sa niskim podovima, tako da bi bilo poželjno ukoliko bi naš grad obezbijedio bar jedan takav, koji bi bio u svrsi osoba sa invaliditetom.

4.5. Prijedlog po pitanju postavljanja taktilnih staza

Na ulicama je sve prisutniji trend nenamjenskog korišćenja trotoara i kolovoza, pa zato i ne treba čuditi ako se, dok hodate trotoarom koji je namijenjen pješacima, susretnete sa vozilom u pokretu. Ovo iz razloga što se trotoari veoma često koriste i kao parkirališta, te je redovna pojava da umjesto da hodate trotoarom i zaobiđete parkirano vozilo, morate skrenuti na cestu i na taj način zaobići parkirano vozilo iako ste u stvari pješak. Slična je situacija i sa pješačkim prelazima u zonama u kojima je gust saobraćaj. Gotovo je uobičajno da kada dođete do nekog prelaza tamo naiđete na parkirno auto.

Taktilne trake predstavljaju sigurnu indicaciju smjera za slijepe i slabovidne osobe u njihovom kretanju, na otvorenim prostorima kao što su željezničke, tramvajske i autobusne stanice, aerodromi; te u zatvorenim javnim ustanovama, u bolnicama, poslovnicama banaka, obrazovnim ustanovama, poštanskim uredima i dr. Taktilni put mora biti sastavljen od standardizovanih taktilnih znakova, kako određena osoba ne bi dobijala pogrešne ili nepotpune informacije. Obezbjedivanje ravnopravnog pristupa osobama sa oštećenjem vida je višestruko značajno: sprovođenje tih mjera je preduslov samostalnog života, a to je preduslov dostojanstvenog života. Zato su taktilne trake višestruko značajne.

Kada su elementi pristupačnosti ujedno i dio puta za izlaženje u slučaju opasnosti, tada moraju ispuniti i zahtjeve po posebnom propisu. Vlasnik građevine dužan je održavati elemente pristupačnosti i ne smije smanjivati uslove upotrebe pomagala osoba s invaliditetom. U ovom slučaju riječ je o pristupnim rampama koje se moraju obezbijediti na objektima od važnosti.

5. Prijedlog doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema

Pri utvrđivanju značaja koji NVO organizacije mogu donijeti u rješavanju problema pristupačnosti OSI u saobraćaju, treba se voditi:

SEKTORSKA ANALIZA za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz Budžeta Crne Gore u 2022. Godini, i u prilog tome izdvaja se tekst.

Nevladine organizacije koje djeluju u oblasti zaštite lica sa invaliditetom shodno već stečenom iskustvu u radu na unapređenju položaja lica sa invaliditetom daće svoj doprinos u dijelu unapređenja pristupačnosti u saobraćaju licima sa invaliditetom. Veliki broj ovih organizacija je već kroz predhodno realizovane mnogobrojne aktivnosti dao svoj ogroman doprinos kako na samom unapređenju i proširenju pravne regulative u oblasti pristupačnosti licima sa invaliditetom tako i na polju adaptacije saobraćajnih objekata i saobraćajne infrastrukture; Takođe od NVO se očekuje podsticanje senzibilnosti društva i prava OSI, sistemskom i planskom edukacijom informisanjem i uklanjanjem postojećih stereotipa i predrasuda; Inforimisanje lica sa invaliditetom o načinu primjene Pravilnika o označavanju mjesta za parkiranje vozila lica sa invaliditetom i izgledu znaka pristupačnosti kojima se obilježavaju vozila lica sa invaliditetom; Rad na povećanju senzibiliteta vozača u javnom prevozu, koji treba da steknu svijest o tome da su osobe sa invaliditetom ravnopravni korisnici usluga javnog saobraćaja, a neophodno je da svi učesnici u saobraćaju i donosioci odluka u ovoj oblasti podignu svijest o tome koliko i sami mogu

biti prepreka, te isto tako, da i svojim savjesnim ponašanjem, i te kako mogu uticati na uklanjanje ovakvih prepreka; Promovisanje prava lica sa invaliditetom, upoznavanje istih sa benefitima koji su uređeni Zakonima iz nadležnosti Ministarstva; Rad na povećanju nivoa uključenosti osoba sa invaliditetom u tokove saobraćaja.

Kroz udružene aktivnosti pojedinaca, grupa građana i organizacija civilnog društva znatno se može doprinijeti povećanju bezbjednosti saobraćaja i na taj način se smanjiti broj saobraćajnih nezgoda, povrijeđenih ili poginulih lica. Rad na edukaciji pružaoca usluga u oblasti javnog prevoza, o načinima pružanja adekvatne podrške i asistencije osobama sa invaliditetom. Obuka i za pružaoce usluga u oblasti saobraćaja, za nadležne inspekcije, lokalne samouprave koje nizom akata uređuju ovo pitanje na teritoriji svojih opština.

Doprinos NVO se sastoji u:

- Porast nivoa saobraćajne kulture mjerljiv na primjer: broj ispitanika na temu poznavanja prava OSI kao učesnika u saobraćaju i saobraćajnim tokovima, minimum 10.000 ispitanika;
- Doprinos povećanju nivoa integracije OSI u oblast saobraćaja: broj sprovedenih akcija minimum 100; Broj i vrsta pruženih usluga uključenosti OSI u oblasti saobraćaja i bezbjednosti, minimum 100 različitih vrsta usluga;
- Povećana informisanost građana o pravima OSI u oblasti saobraćaja: broj kampanja, video spotova, radio-tv emisija, profili na društvenim mrežama (kampanja kojom se može pokušati uticati na prepoznavanje uloge učesnika u saobraćaju u poboljšanju uslova za kretanje osoba sa invaliditetom);
- Sveukupna pojavljivanja NVO na tv i radio emiterima minimum 50;
- Broj kreiranih analiza pristupačnosti sadržaja iz domena saobraćaja, kreiranje prijedloga mjera za prevazilaženje konstatovanih nedostataka i problema, 5 analiza;
- Afirmisanje slobode kretanja lica sa invaliditetom: broj edukativnih sadržaja, seminara, okruglih stolova i slično, minimum 30; Broj uključenih volontera u projektnim aktivnostima, čime se želi poslati poruka potrebe za umrežavanjem i zajedničkim djelovanjem na rješavanju poteškoća određenih grupacija građana, sa posebnim osvrtom na OSI, minimum njih 100;
- Broj i vrsta izrađenog i distribuiranog promotivnog materijala, konkursa za fotografije, koje oslikavaju prepreke u smislu parkiranih vozila na trotoarima, spustovima za kolica i parking mjesta rezervisana za lica sa invaliditetom i izložbu ovih fotografija, te nastojanjem da se na javnim mjestima nađe što više poruka kako bi se uticalo na svijest građana, minimum 1500 komada; Broj primjera dobre prakse opština, autoprevoznika, autobuskih stanica, građana i slično.